

A know-how hazai jogvédelemének változásai

1. A technikai fejlődés következtében a fejlett, de a viszonylagos fejlettségi szintet elérő országok is hatalmas ismeretanyag birtokába jutottak. Ez az ismeretanyag a kutatás, fejlesztés, valamint az ott elért eredmények gyakorlati megvalósítása következtében állandóan növekszik. A felhalmozódott ismeretek meghatározott része szabadalmaztatás vagy más oltalmi formák következtében jut nyilvánosságra¹, az oltalom megszerzésére irányuló eljárás rendje szinte minden ország jogrendszerében megfelelő szabályozottságot mutat.

Létezik azonban a gyakorlat – elsősorban az ipari gyakorlat – számára egy olyan lényeges mennyiségű ismeretanyag, amely sem szabadalmi, használati-minta-oltalmi leírásokból, sem műszaki irodalomból nem tárható fel. Ez nem más, mint olyan titkos műszaki ismeretek összessége (tudás, gyártási tapasztalat), amely ahhoz szükséges, hogy egy gyártmány előállítására vagy egy eljárás alkalmazására műszakilag, de versenyszerűen is lehetséges legyen. Az említett műszaki, gazdasági jellegű ismeretek, tapasztalatok összességét nevezzük *know-how*-nak. A *know-how*-t több ország nyelvére próbálták lefordítani, de csak a francia „*savoir-faire*” járt sikerrel.² A Mádi Csaba által javasolt magyar nyelvű „fortély” – már csak pejoratív képzettársítások miatt is – aligha számíthatott általános elfogadásra.³ Az új Polgári Törvénykönyvben, valamint az üzleti titok védelméről szóló új jogszabályban alkalmazott „védett ismeret” elnevezés viszont a *know-how* magyar elnevezéseként szakmai körökben is elfogadottá vált.⁴ A *know-how* jogi szempontú vizsgálódása nem térhet ki a gyakorlat igényei elől. Két alapvető kérdésre kell ennek során választ kapnunk, nevezetesen, hogy mi a *know-how* – jogi célokra alkalmazott – fogalma, illetve hogy van-e és milyen jellegű jogi védelem.⁵

* CSc, egyetemi tanár, Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudomány Kar; csecsy.gyorgy@law.unideb.hu

¹ Lontai E: *A szellemi alkotások joga*, Budapest 1987, 97.

² Bobrovsky J: Rejtélyek és fortélyok. Hozzászólás az üzleti titok és a *know-how* kérdésköréhez a Ptk. Javaslat kapcsán, *Polgári Jogi Kodifikáció 2006.*, 4. sz. 22.

³ Lontai: *i. m.* 98.

⁴ Ld.: A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényt, valamint az üzleti titok védelméről szóló 2018. évi LIV. törvényt.

⁵ Lontai: *i. m.* 96.

2. Ami a *know-how fogalmát* illeti, korábban számos definíciókísérlet látott napvilágot. Mielőtt a know-how definíciójával kapcsolatos sokszínű, olykor ellentétes nézeteket ismertetnénk, szólnunk kell arról, hogy a vita már a know-how definiálásának szükségessége tekintetében is felmerül. Léteznek ugyanis olyan pragmatikus álláspontok, amelyek egyáltalán feleslegesnek ítélik a know-how definiálását. Különösen jellemző ez a *common law* jogrendszerekre, ahol eseti bírósági döntésekben sor kerül ugyan állásfoglalásra, ezekből azonban nehezen lehet egységes absztrahált fogalomra következtetni.

Az ilyen álláspont képviselői szerint pl. a titkossági vonás beiktatása a know-how fogalomkörébe észszerűtlen, mert a szerződések gyakorlatában rendszerint lehetetlen világos megkülönböztetést tenni a titkos és az általánosan megszerzhető információk között. A know-how átfogó meghatározását nemcsak nehéznek, hanem egyébként szükségtelennek is tartják, mert a know-how jellegzetessége, hogy az információk elválaszthatatlanok magától a termeléstől. A szerződésekben kell megoldani azt a problémát, hogy ki és milyen mértéken fogja felhasználni az információt találmány vagy know-how formájában.

A magunk részéről nem tartjuk megfelelőnek a know-how definiálásának a fenti okból történő elvetését. A know-how ugyanis olyan ismeretek összességét jelenti, amely birtokosa számára hasznos és előnyös helyzetet biztosít a gazdasági versenyben. Aki ilyen ismeretek birtokába jutott, kell, hogy valamilyen jogi védelemben részesüljön. Ha pedig elismerjük a jogi védelem szükségességét, akkor egyértelműnek tűnik, hogy meg kell határozni azt, hogy mit részesítünk oltalomban és nem általában, hanem jogi védelemre alkalmas fogalom megalkotásával.⁶

A know-how definíciója kapcsán megállapítható, hogy egyrészt forgalomképes, tulajdonhoz hasonló, de nem kizárólagos vagyoni értékű jogként ismerhető el, másrészt az üzletititok-védelem körébe tartozó nem forgalomképes személyiségi jogként határozható meg.⁷

Szűk értelemben a know-how vagyoni értékű műszaki ismeretként fogható fel, míg tágabb értelemben nemcsak műszaki tartalmú, hanem szervezési, gazdasági jellegű, valamint az élet bármely területén meglévő vagyoni értékű információként értelmezhető.⁸

⁶ Csécsy Gy.: *A szellemi alkotások joga*, Miskolc 2007, 180.

⁷ Tattay L. – Pintz Gy. – Pogácsás A.: *A szellemi alkotások joga*, Budapest 2011, 359. sk.

⁸ Tattay L.: *A szellemi alkotások joga*, Budapest 2003, 297.

- A nemzetközi szervezetek know-how-definícióiból az alábbiak emelhetők ki.
- A Nemzetközi Kereskedelmi Kamara 1961-es meghatározása: „az ipari know-how az az alkalmazott tudás (ismeret, adat és módszer), amely az ipari eljárások tényleges megvalósításához és gyakorlatba való átültetéséhez szükséges.”
 - A Nemzetközi Iparjogvédelmi Egyesület (AIPPI) meghatározása 1970-ből: „a know-how műszaki, kereskedelmi, igazgatási, pénzügyi vagy más természetű tudás vagy tapasztalat, amely gyakorlatilag alkalmazható egy vállalkozás vagy egy szakma gyakorlatában.”
 - Az AIPPI Végrehajtó Bizottságának 1974. évi melbourne-i ülésén megfogalmazott know-how fogalom a tágabb értelmezésről szól. Eszerint: „a know-how a műszaki, kereskedelmi, adminisztratív, pénzügyi és más természetű, olyan ismeretből és tapasztalatokból áll, amelyek egy vállalkozó üzemében vagy egy hivatás gyakorlásához a gyakorlatban felhasználható.”
 - Az AIPPI Magyar Csoportja által kidolgozott meghatározás a következő: „Az ipari know-how az olyan, értéket képviselő, gyakorlatba vett vagy vehető műszaki tudás, tapasztalat, adat, módszer, illetve ezek összessége, amely kizárólag korlátozott szakmai körökben ismeretes és egészében sem másfajta iparjogvédelmi oltalom alatt nem áll, sem publikálva nincsen.”
 - Végül az Európai Unió szerinti fogalom (1996) alapján „a know-how versenyelőnyt biztosító titkos, lényeges és azonosított (reprodukálható) ismeret jelent.”

A hazai jogtudomány néhány meghatározó képviselőjének fogalom-meghatározásai a következők:⁹

- Világhy Miklós szerint: „[...] a know-how áruként szereplő műszaki-gazdasági ismeret, tekintet nélkül arra, hogy ezt az ismeretet védi-e, s ha igen milyen értelemben valamiféle hagyományos iparjogvédelmi intézmény, továbbá az adott ismeret ilyen védelemre egyáltalán alkalmas-e vagy sem.”¹⁰
- Lontai Endre megfogalmazásában: „a know-how az iparjogvédelem, közelebbről a műszaki alkotások jogterületére tartozó intézmény, amely [...] inkább az adott műszaki (vagy ennél szélesebb körű) alkotások oltalmának sajátos formáját jelenti.”¹¹
- Bobrovsky Jenő: A know-how-t műszaki, gazdasági, gyakorlati ismeretként, mint áruként jeleníti meg, melynek jellemzői szerint a know-how

⁹Ld: Görög M.: *A know-how jogi védelmének alapvető kérdései*, Budapest 2012, 31.

¹⁰Világhy M.: *A szellemi alkotások joga*, Budapest 1978, 116.

¹¹Lontai: i. m. 99. sk.

olyan ismeret, amely a gyakorlatban alkalmazható, korlátozottan hozzáférhető, másra átközvetíthető, átadható.

- Tattay Levente szerint: „a know-how a szellemi alkotások szabályozási körébe tartozó, titkos, versenyelőnyt jelentő, áruként értékesíthető, vagyoni ismereteket foglal magában, amelyek nem kizárólag műszaki információt, hanem más jellegű, így szervezési, gazdasági, kereskedelmi, pénzügyi, adminisztratív tapasztalatokat és tudásanyagot is tartalmaz.”¹²
- Végül az általam meghatározott definíció a következő: „a know-how áruként szereplő, a gyakorlatban felhasználható, műszaki, gazdasági, vagy más termelési jellegű, titkosan vagy bizalmasan kezelt ismeret és tapasztalat, vagy ezek összessége.”

Az új Polgári Törvénykönyv a know-how, azaz a védett ismeret fogalmát úgy határozza meg, hogy az nem más, mint „az azonosításra alkalmas módon rögzített vagyoni értéket képviselő műszaki, gazdasági, vagy szervezési ismeret, tapasztalat, vagy ezek összeállítása.”¹³

Az üzleti titok védelméről szóló új törvény szerint pedig: „Védett ismeret (know-how) az üzleti titoknak minősülő, azonosításra alkalmas módon rögzített, műszaki, gazdasági vagy szervezési ismeret, megoldás, tapasztalat vagy ezek összeállítása.”¹⁴

3. A know-how hazai jogi védelmét vizsgálva megállapítható, hogy Magyarországon a Polgári Törvénykönyv 1977-ben végrehajtott reformja, a know-how-ra egy sajátos jogi védelmet vezetett be és a világon először – bár a know-how kifejezést nem használta – elvileg deklarálta a know-how védelmét anélkül azonban, hogy részletezte volna az oltalom jellegét, annak tartalmát. Mindenekelőtt azzal a ténnyel, hogy a védelemre vonatkozó rendelkezéseket a szellemi alkotásokhoz fűződő jogok keretében helyezte el, eleve meghatározta a védelem sajátosságait. Az 1959. évi IV. törvény 86. § (1) bekezdése általánosan leszögezi, hogy a szellemi alkotások a törvény védelme alatt állnak. A továbbiakban pedig utal arra, hogy a védelmet a törvény rendelkezésein kívül speciális jogszabályok (szerzői, szabadalmi, védjegy-, illetve mintaoltalmi szabályok) állapítják meg. Az ismertetett általános rendelkezések után a törvény közvetlenül a know-how-ra vonatkozó előírásokat tartalmaz. A nem nevesített alkotások vonatkozásában a törvény az alábbiak szerint rendelkezett: „A törvény védi azokat a szellemi alkotásokat is, amelyekről külön jogszabályok nem rendel-

¹² Tattay–Pintz–Pogácsás: *i. m.* 360. sk.

¹³ Ld.: 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről 2:47. § (2) bekezdését.

¹⁴ 2018. évi törvény az üzleti titok védelméről 1. § (2) bekezdés.

keznek, de amelyek társadalmilag széles körben felhasználhatók és még közkinccsé nem váltak.¹⁵ Ehhez szorosan kapcsolódik a 86. § (4) bekezdése, mely alapján: „A személyeket védelem illeti meg vagyoni értékű műszaki, gazdasági, szervezési ismereteik és tapasztalataik tekintetében is. A védelmi idő kezdetét és tartalmát jogszabály határozza meg.”

Az említett törvényi rendelkezések alapján egységes definícióról nem beszélhetünk, az azonban a szabályozásból kétségtelenül kitűnik, hogy mit tekinthetünk a know-how lényeges elemeinek. Ehhez mindkét bekezdés rendelkezéseit figyelembe kell venni. Olyan ismeretekre és tapasztalatokra terjed ki tehát a védelem, amelyek vagyoni értékkel rendelkeznek, műszaki, gazdasági és szervezési jellegűek, a gyakorlatban felhasználhatók és még közkinccsé nem váltak, vagyis nem közismertek.

A módosított Ptk. hatálybelépéséről szóló 1978. évi 2. tvr. meghatározza a védelem keletkezésének és megszűnésének az időpontját is.¹⁶ Eszerint a védelem az ismeret (tapasztalat) hasznosításának megkezdésekor vagy a megkezdés tervbevételekor kezdődik. A tervbevételenek természetesen csak akkor van jelentősége, ha kiterjed a megvalósítás módjának és eszközeinek a meghatározására is. Önmagában a feladatmegjelölés, a célkitűzés, a tervezgetés, nem jelent vagyoni értékű ismeretet és tapasztalatot, ezért nem elegendő a jogosultság megszerzéséhez.

Végül megszűnik a jogvédelem az ismeret (tapasztalat) közkinccsé válásával. Ezt akkor lehet megállapítani, ha jogszerűen bárki számára hozzáférhető, ha oly módon jutott nyilvánosságra, hogy azt szakember megvalósíthassa.

4. Az új Ptk. a 2013. évi V. törvény alapján a szellemi tulajdonjogokkal való közvetlen kapcsolatot a 2:55. § (kiegészítő alkalmazás) teremti meg, mely szerint „E törvényt kell alkalmazni a hatálya alá tartozó olyan kérdésekben, amelyeket a szerzői jogról és az iparjogvédelemről, valamint az üzleti titok védelméről rendelkező törvények nem szabályoznak.” A hatályos Polgári Törvénykönyv a know-how-t mint védett ismeretet az üzleti titok körében helyezte el, mint nevesített személyiségi jogot. A törvénykönyv 2:46. § (1) bekezdése szerint a magántitok-védelem kiterjed különösen a levéltitok, a hivatásbeli titok és az üzleti titok oltalmára.¹⁷

¹⁵Ld.: A Polgári Törvénykönyvről 1959. évi IV. törvény 86. § (3) bekezdését.

¹⁶Az 1978. évi 2. számú tvr. 4. § (1) bekezdése szerint „A személyeket vagyoni értékű gazdasági, műszaki és szervezési ismereteik és tapasztalataik tekintetében a megkezdett vagy tervbe vett hasznosítás esetén a közkinccsé válásig illeti meg a védelem”.

¹⁷A 2018. évi LIV. törvény által történt módosítás során kikerült a meghatározásból az üzleti titok és megmaradt a levéltitok, valamint a hivatásbeli titok.

Üzleti titoknak minősül a törvény szerint a „gazdasági tevékenységhez kapcsolódó minden nem közismert vagy érintett gazdasági tevékenységet végző személyek számára nem könnyen hozzáférhető olyan tény, tájékoztatás, egyéb adat és az azokból készült összeállítás, amelynek illetéktelenek által történő megszerzése, hasznosítása, másokkal való közlése vagy nyilvánosságra hozatala a jogosult jogos pénzügyi gazdasági vagy piaci érdekét sértené vagy veszélyeztetné, feltéve, hogy a titok megőrzésével kapcsolatban a vele jogszerűen rendelkező jogosultat felróhatóság nem terheli.”¹⁸ A know-how-ra vonatkozó rendelkezés pedig a következő: „Az üzleti titokkal azonos védelemben részesül az azonosításra alkalmas módon rögzített, vagyoni értéket képviselő, műszaki, gazdasági vagy szervezési ismeret, tapasztalat vagy ezek összeállítása (védt ismeret), ha a jóhiszeműség és tisztesség elvét sértő módon szerzik meg, hasznosítják, közlik mással vagy hozzák nyilvánosságra.” E védelemre nem lehet hivatkozni azzal szemben, aki a védett ismerethez vagy azt lényegében helyettesítő hasonló ismerethez a jogosulttól független fejlesztéssel vagy jogszerűen megszerzett termék vagy jogszerűen igénybe vett szolgáltatás vizsgálata és elemzése útján jutott hozzá.¹⁹

Öltalma a személyiségi jogok és titokvédelem által valósul meg. Ezen fogalom alapján a know-how vagyoni értékkel bíró és kellően rögzített ismeretnek tekinthető, tehát melynek jellemzője a relatív titkosság. A relatív titkosság azt jelenti, hogy a titok tárgyának nem kell feltétlenül a titokjogosult birtokában lennie, hiszen elegendő az is, ha az ismeret nem közismert, vagy az, ha a tények közismertek ugyan, de az ok összeállítása nem közismert vagy nem könnyen hozzáférhető az érintett gazdasági tevékenységet végzők számára.²⁰

Az öltalom feltétele, hogy a titok jogosultja a titok megőrzésére vonatkozó kötelezettségének eleget tegyen. Eredeti jogosultja a know-how-nak az azt kifejlesztő személy, azonban nem állítható teljes bizonyossággal, hogy ez az eredeti jogosult csak természetes személy lehet. Elképzelhető az is, hogy a know-how létrejötte több személy együttműködésének az eredménye, ahol az egyéni hozzájárulás nem állapítható meg könnyen, azonban a szervezet, ahol létrejött, igen. Ha ugyanis több személy fejleszti ki az ismeretet, közöttük jogközösség keletkezik, amely alapján jogviszonyukra a közös tulajdon szabályait kell alkalmazni.²¹

¹⁸Ld.: a 2013. V. törvény a Polgári Törvénykönyvről a 2:47. § (1) bekezdését.

¹⁹Ld.: a 2013. V. törvény a Polgári Törvénykönyvről a 2:47. § (2) bekezdését.

²⁰Vékás L. (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*, Budapest 2013, 60.

²¹Faludi G. – Lukácsi P. (szerk.): *A védjegy-törvény magyarázata*, Budapest 2014, 685.

Az új Ptk.-ban az üzleti titok fogalma a TRIPS Egyezményhez lett igazítva. A régi Polgári Törvénykönyv szerint a know-how a szellemi alkotások egyik fajtája, melynek védelmét a személyiségi jogok védelmét biztosító fejezetnek egy alfejezete biztosítja, addig az új törvénykönyv szerint a know-how (védett ismeret) az üzleti titok egyik fajtája. A régi törvénykönyv alapján továbbá a know-how szabályai védelmet biztosítottak minden nem engedélyezett felhasználás ellen, addig az új Ptk. szerint a know-how jogosultja csak a tisztességtelen magatartások – a jóhiszeműség és a tisztesség elvét sértő magatartások – ellen nyújt védelmet.

5. A 2018. évi LIV. törvény új fejezetet nyit a know-how szabályozásával kapcsolatban.

A törvény a nem nyilvános know-how és üzleti információk (üzleti titkok) jogosulatlan megszerzésével, hasznosításával és felfedésével szembeni védelemről szóló 2016/943/EU Irányelvet ülteti át a magyar jogba. Az Irányelv megalkotása azért vált szükségessé, mert az innovatív vállalkozások egyre fokozottabban ki vannak téve az üzleti titok eltulajdonítására irányuló – az Unión belülről vagy kívülről kezdeményezett – tisztességtelen magatartásnak, így pl. az engedély nélküli másolatkészítésnek, az ipari kémkedésnek vagy a titoktartási kötelezettség megsértésének.

Az Irányelv két fő szabályozási területet foglal magában. Egyrészt új keretet ad az üzleti titokkal kapcsolatos anyagi jogi szabályozásnak, újradefiniálva az oltalom tárgyát és kivételeit, illetve meghatározva a jogosult, jogsértő és jogsértő áru fogalmát és alkalmazandó szankciórendszert, másrészt az üzleti titok megfelelő védelmét.

Láthattuk, hogy az üzleti titok és a védett ismeret (know-how) védelme a Ptk. „Az ember, mint jogalany” című Második Könyvében volt található. Az Irányelv ugyanakkor az üzleti titok védelmét a Ptk. Személyiségi jogok című részétől idegen, ám a jogintézmény természetéhez jobban igazodó vagyoni jellegű rendelkezéseken keresztül valósítja meg.

Mindezek alapján a jogalkotó azt a megoldást választotta, hogy az üzleti titok védelmére vonatkozó új fogalmi megközelítést, jogintézményeket és eljárási szabályokat nem a Ptk.-ban és Pp.-ben, hanem egy új jogszabály megalkotása útján tette azokat a nemzeti jog részévé. Az új törvény megalkotásával tehát a természetes és jogi személyek magántitkai változatlanul személyiségi jogi védelmet, míg az üzleti titok és a védett ismeret (know-how) a szellemi tulaj-

donjogi védelem logikájára és szankciórendszerére épülő speciális védelmet élveznek majd.²²

Az új törvény meghatározza az üzleti titok és know-how fogalmát. Ez alapján a védett ismeret (know-how) „Az üzleti titoknak minősülő, azonosításra alkalmas módon rögzített, műszaki, gazdasági vagy szervezési ismeret, tapasztalat vagy ezek összeállítása.”²³

A know-how definíciójából láthatóan kikerült a „Ha a jóhiszeműség és tisztesség elvét sértő módon szerzik meg, hasznosítják, közlik mással, vagy hozzák nyilvánosságra” fordulat, amely átláthatóbbá és egyszerűbbé tette a definíciót. A Ptk. a korábbiakban az üzleti titok és a know-how tekintetében külön-külön fogalmazott meg kivételeket. Az új jogszabály a kivételeket egységes, átlátható módon nevesíti, csoportosítva azokat a megvalósítható magatartások szerint.²⁴

Ami a szankciórendszert illeti, megállapítható, hogy a felróhatóságtól független szankciók alkalmazásának előfeltétele, hogy a bíróság megállapítsa az üzleti titokhoz fűződő jog megsértését, így ezt mindenképpen kereseti kérelembe kell foglalni. A tisztán személyiségvédelmi, elégtétel adására vonatkozó jogkövetkezmény nem szerepel a szankciók között, hangsúlyozva az üzleti titok vagyoni jellegét.²⁵

Végül megjegyezzük, hogy mivel az új törvény megalkotása uniós irányelv átültetése útján történt, várhatóan időtálló, stabilabb és kiszámíthatóbb lesz a know-how-ra vonatkozó szabályozás.

²² A 2018. évi LIV. törvény Általános Indoklása.

²³ A 2018. évi LIV. törvény 1. § (2) bekezdés.

²⁴ Ld.: 2018. LIV. törvény 5. § (1)–(3) bekezdését.

²⁵ Ld.: A 2018. évi LIV. törvény 7. §-hoz fűzött Indokolás.